

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1943 kl. 3 e. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8,
i anledning av väckta motioner angående reformering av
gällande bestämmelser om det svenska språkets stavning.*

I följande inom andra kammaren väckta och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisade motioner har yrkats: i motion nr 63 av herr *Ekdahl* m. fl., att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt några praktiska, fördomsfria personer att utarbeta förslag till en grundlig reform av vår rättstavningsfråga, och i motion nr 278 av herr *Viklund* m. fl., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om och på vilket sätt en reformering av gällande bestämmelser om det svenska språkets stavning bör ske, så att dessa bestämmelser komma att helt eller till övervägande del utformas med hänsyn till talspråket, alltså efter den fonetiska principen.

Beträffande motiveringarna får utskottet, som företagit dessa motioner till behandling i ett sammanhang, hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionerna från skolöverstyrelsen och svenska akademien samt berett tillfälle för modersmåls-*Yttranden.*lärarnas förening och folkskollärarkårens skriftspråkskommitté att inkomma med yttranden över desamma.

Skolöverstyrelsen framhåller att möjligheterna för undanröjande av onödiga svårigheter såväl vid rättstavningen som i andra skolans ämnen böra uppmärksammas och undersökas. I fråga om rättstavningen torde emellertid, utom de praktiskt-pedagogiska synpunkterna, även frågan i vad mån det skrivna språket har och bör ha uppgifter utöver vad som tillkommer talspråket böra beaktas. Mot en mera allsidig utredning vid lämplig tidpunkt rörande möjligheterna för och lämpligheten av fortsatt förenkling av rättstavningen synes ej något vara att erinra. Då folkskolans lärarorganisationer nyligen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för modernisering och förenkling av rättskrivningsnormerna har det ämne, som motionärerna genom sina förslag avsett skola bringas inför Kungl. Maj:t, redan underställts Kungl. Maj:ts prövning, varför överstyrelsen icke anser sig böra tillstyrka bifall till motionerna.

Svenska akademien utvecklar i ett utförligt yttrande att skriftspråket i viktiga avseenden är ett från talspråket skilt språk, även om det ursprungligen ut-

gått från detta, och att skriftspråket även delvis har ett annat ändamål och annan verkningskrets än talspråket. Det är av vikt att tillträdet till en föregående tids i skrift nedlagda och förvärvade odling icke genom ändringar i ortografien väsentligt försvåras för den stora del av en ny generation, som ej är i tillfälle att skaffa sig en mera djupgående språkbildning. Av mycket stor betydelse är också att hänsyn tages till att de skriftspråkliga överensstämmelserna framförallt med våra nordiska frändefolk icke mer än nödvändigt brytas genom ortografien. Detsamma gäller om vår andel i den stora och viktiga internationella ordskatten. Sammanfattningsvis framhåller akademien:

att den språkhistoriska åskådning, som ytterst ligger till grund för motionärernas framställningar, numera får anses övergiven och icke längre vetenskapligt normgivande,

att en stavningsreform av ifrågasatt omfattning skulle vara så ingripande, att intet kulturspråk kan uppvisa en motsvarighet, vare sig i syfte eller utförande,

att det fortsatta närmandet mellan Nordens folk skulle avgjort motverkas, om svenska skriftspråket på detta sätt avlägsnade sig från grannspråken genom ändrade ljudbeteckningar,

att även hänsynen till det geografiska och historiska namnmaterialet samt till det gängse internationella ordförrådet manar till försiktighet,

och *att* slutligen den rent pedagogiska vinsten i själva verket skulle visa sig mindre än motionärerna vilja göra gällande.

Modersmåslärarnas förening avstyrker motionerna såväl principiellt som med hänsyn till tidsläget. Bl. a. framhålles i föreningens yttrande att en alldeles övervägande del av vårt språks ordförråd är gemensamt för svenskan och de båda syskonspråken danskan och norskan och att vårt språk har en mycket betydande del av sitt ordförråd gemensam även med de stora europeiska kulturspråken. Då vår andliga och materiella samfärdsel med broderfolken, enligt vad vårt folk livligt önskar, i framtiden torde bli allsidigare än hittills och då vi måste räkna med att vårt folk såsom ett litet folk vid en med åren sannolikt tilltagande mellanfolklig samfärdsel måste även inom de bredare lagren förvärva en viss förtrogenhet med något av de stora kulturspråken, måhända engelskan, vore det ett stort missgrepp att så ändra vårt språks utseende i skrift, att orden skulle mer än hittills skilja sig från andra språks.

Folkskollärarkårens skriftspråkskommitté framhåller att i sin allmänna syftning överensstämmer motionärernas inställning med den som kommit till uttryck i en till Kungl. Maj:t den 11 februari detta år av folkskolans lärarorganisationer ingiven framställning i rättskrivningsfrågan. Förslagen i denna framställning avvika från motionärernas exemplifierade eller antydda förslag såtillvida som de innebära en närmare anknytning till nuvarande stavsätt och ligga mera i linje med den svenska stavningens historiska utveckling. I likhet med motionärerna anser kommittén att en officiell utredning av stavningsfrågan bör ske

med syfte att få till stånd en sådan modernisering och förenkling av stavningsreglerna, att det svenska språket även i skrift kunde mer än som vad nu är fallet bli hela det svenska folkets egendom.

Den svenska stavningens historia har hittills utmärkts av vissa bestämda huvudlinjer. Så ha obehövlige tecken, som ej längre varit speciella för något visst språkljud, t. ex. q avlägsnats. Stumma tecken, d. v. s. tecken som i det talade språket inte motsvaras av något ljud, ha avlagts. Ljudstridiga beteckningar ha ersatts med ljudenliga, och helt försvenskade ord ha fått svensk stavning. Vid stavningens modernisering ha tvenne principer tillämpats, antingen en allmän retuscherande översyn av hela rättstavningen, varvid några bland de mest påfallande oegentligheterna avlägsnats, eller en strängt genomförd men till vissa ljuds stavning begränsad reform. Motionärerna synas åsyfta långtgående åtgärder i enlighet med sistnämnda princip. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att möjligheterna för undanröjande av onödiga svårigheter vid rättstavningen i skolan böra uppmärksammas och undersökas och att frågans pedagogiska och undervisningstekniska sidor böra tillmätas stor betydelse. I likhet med motionärerna finner också utskottet, att en officiell utredning av stavningsfrågan bör ske med syfte att få till stånd en sådan modernisering och förenkling av stavningsreglerna, att det svenska språket även i skrift kunde mer än vad som nu är fallet bli hela det svenska folkets egendom. Då härvid kontakt bör sökas med våra nordiska grannländer synes tidpunkten nu mindre väl vald för en sådan utredning. Motionärernas exemplifierade eller antydda förslag innebära vidare en så radikal avvikelse från nuvarande stavsätt liksom från den svenska stavningens historiska utveckling över huvud, att utskottet ej finner det möjligt att tillstyrka motionerna. Vid bedömningen av detta spörsmål anser utskottet, att långt större hänsyn måste tagas till frågans språkhistoriska och kulturpolitiska sidor, än vad motionärerna synas förutsätta, och att de synpunkter, som i detta hänseende framförts i av svenska akademien avgivet yttrande, måste tillmätas betydelse vid ärendets prövning och avgörande.

Frågan om en rättstavningsreform behandlades av riksdagen under åren 1919 och 1920. Vid 1919 års riksdag antog andra kammaren ett då föreliggande utskottsutlåtande med förslag om stavningsreform, medan första kammaren avslög detsamma. Vid ärendets behandling följande år stannade båda kamrarna i negativt beslut. Vid ärendets avgörande torde det ha spelat en viss roll, att 1906 års rättstavningsreform kom till stånd på grund av Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt utan något beslut av riksdagen.

Enligt vad utskottet har sig bekant, har folkskollärarkårens skriftspråkskommitté nyligen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för modernisering och förenkling av rättskrivningsnormerna och tillika hemställt, att ärendet måtte för yttrande hänskjutas till 1940 års skolutredning. Det ämne, som motionärerna genom sina förslag avsett skola bringas inför Kungl. Maj:t, har således redan underställts Kungl. Maj:ts prövning, vars resultat torde böra avvaktas.

4 *Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.*

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionerna nr 63 och 278 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 maj 1943.

På utskottets vägnar:

O. MALMBORG.

Närvarande: herr *Malmberg*, fröken *Nygren*, herrar *Gavelin**, *Lundh*, *Edberg**, *Jonsson* i Skutskär, *Sundqvist**, *Petterson* i Degerfors, fru *Eriksson* och herr *Carlsson* i Bakeröd*.

*Ej närvarande vid utlåtandets justering.
